ברטנורא על מסכת בבא בתרא

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **השותפין שרצו לעשות מחיצה.** בחצר שאין בה דין חלוקה מיירי, שאין בה כדי ארבע אמות לכל אחד מן השותפין. להכי קתני שרצו דמשמע דוקא שניהם רוצים. אבל אין אחד מהם יכול לכוף את חבירו. דאילו בחצר שיש בה דין חלוקה, כל אחד יכול לכוף את חבירו לחלוק. והשתא אשמועינן דכיון שרצו לחלוק והחזיק כל אחד מהם ברוח המגיע לו כפי מה שנתפשרו, בונין את הכותל באמצע. שזה נותן מחלקו חצי מקום עובי הכותל וכן זה:

גויל. אבנים שאינם משופות ומתוקנות:

גזית. אבנים משופות ומגוררות במגירה:

כפיסין. אריח. שהוא חצי לבנה, והוא טפח ומחצה. והלבינה שלשה טפחים:

הכל כמנהג המדינה. הכל לאתויי אתרא דנהיגי לעשות מחיצה בלולבי גפנים וענפי עצים, שעושים כפי המנהג. ובלבד שתהא המחיצה עבה שלא יוכל אחד מהם להביט בשל חבירו, דהיזק ראיה שמיה היזק. וגובה הכותל והמחיצה אין פחות מארבע אמות:

זה נותן שלשה טפחים. שכותל הגויל צריך טפח יותר מכותל הגזית בשביל ראשי האבנים שבולטות לחוץ שאינן חלקות:

ובכפיסים זה נותן טפחיים. שעובי כותל הכפיסים טפח יותר מעובי כותל הלבנים, לפי שמשים אריח מכאן ואריח מכאן, שהם שלשה טפחים וטפח באמצע שנותן שם טיט לחברן. וכותל העשוי מלבינים נותן לבינה שלימה לעובי הכותל שהיא שלשה טפחים ואין צריך טיט באמצע:

המקום והאבנים של שניהם. הא קמשמע לן דאע״ג דנפלו האבנים לרשותא דחד מינייהו, אי נמי דקדים חד ופנינהו לרשותיה מהו דתימא להוי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה. קמ״ל:

ב **וכן בגינה.** הכי קאמר, וכן בגינה סתם כמקום שנהגו לגדור הוא, ומחייבים אותו שלקח מקום שם לגדור:

אבל בבקעה. סתם, הרי הוא כמקום שנהגו שלא לגדור, ואין מחייבים אותו. אלא אם רצה חבירו לגדור, כונס בתוך שלו:

ועושה לו חזית. סימן, להיכר שהכותל שלו. והסימן מפרש בגמרא, שטח ראש הכותל אמה בסיד לצד חבירו. ולא לצד שלו, שמא יטוח גם חבירו מן הצד שלו, ויאמר שהכותל של שניהם הוא. אבל כשטח לצד חבירו ואינו טח לתוך שלו, הוי סימן שהכותל שלו. ואם יקלפנו חבירו, קלופה מידע ידיע:

ועושין חזית מכאן ומכאן. להודיע ששניהם עשו אותו:

ג **אין מחייבין אותו.** דהא לא אהני ליה מידי, שעדיין קרקע שלו פתוחה. אבל אם גדר את הרביעית, דהשתא ודאי אהני ליה, מחייבין אותו לשלם מחצה דמי קנים בזול. אבל לא חצי יציאותיו, דאמר ליה לדידי סגי לי במחיצה של קנים ואי אפשי ביציאה של גדר אבנים:

מגלגלין עליו את הכל. מחצית יציאותיו כפי מה שגדר. והיינו דאיכא בין תנא קמא לרבי יוסי. והלכה כר״י. ואין צריך לומר אם הניקף הוא שגדר רוח רביעית, דגלי דעתיה דניחא ליה במה שגדר חבירו, שמגלגלין עליו את הכל ומשלם לחבירו חצי יציאותיו:

ד **כותל חצר.** של שותפין:

עד ארבע אמות. דבהכי סגי ליה להיזק ראיה:

בחזקת שנתן. כשזה תובעו חצי היציאה וזה אומר כבר נתתי חלקי, נאמן, עד שיביא התובע עדים שתבעו ולא נתן. דמשפט זה גלוי לכל שחובה עליו לסייעו ולא היה זה בונהו משלו אלא היה מביאו לבית דין:

סמך לו כותל אחר. לאחר שבנה האחד למעלה מארבע אמות הרבה ולא רצה לסייעו בהגבהתו, סמך השני כותל אחר כנגד כותל זה כדי לסכך ולתת תקרה מכותל לכותל, אע״פ שלא נתן עליו עדיין התקרה, מגלגלין עליו את הכל. דגלי דעתיה דניחא ליה בהגבהה דהאיך:

בחזקת שלא נתן. אם בא הראשון ותבעו לדין לאחר שסמך את כתלו לכותל ראשון, ואומר לו תן חלקך במה שהגבהתי אותו, וזה אומר נתתי חלקי, אינו נאמן אלא בעדים. שאין משפט זה גלוי, ועד שחייבוהו ב״ד אינו עשוי ליתן:

ה **כופין אותו.** את בן החצר שאינו רוצה לסייע לבני החצר:

לבנות. לחצר בית שער להיות שומר הפתח יושב שם בצל ומרחיק את בני רשות הרבים מלהציץ בחצר:

ודלת. לשער החצר:

לא כל החצרות ראויות לבית שער. חצר שאינה סמוכה לרשות הרבים אינה ראויה לבית שער. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. דאפילו שאינה סמוכה לרשות הרבים זמנין דדחקי רבים ועיילו ואתו:

לא כל העיירות ראויות לחומה. עיר שאינה סמוכה לגבול האויבים אינה צריכה לחומה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. דאפילו אינה סמוכה לגבול האויבים צריכה לחומה, דזמנין דמקרו ואתו גייסות:

ויהא כאנשי העיר. לשאת עמהם בעול:

שנים עשר חדש. והאידנא דניידי, נהוג עלמא שלשים יום:

ו **אין חולקין את החצר.** אין אחד מן השותפין יכול לכוף את חבירו לחלוק החצר עד שיהא בו ארבע אמות לכל אחד מן השותפין חוץ מן הפתחים, שכל בית שבחצר צריך שיהיה לפני פתחו ארבע אמות לפרק משאו מעל חמורו, וחוץ מאותן ארבע אמות צריך שיהיה בחצר ארבע אמות אחרות לכל אחד מן השותפין לשאר תשמישים ואז יהיה בחצר דין חלוקה:

רבי יהודה אומר תשעה חצאי קבין. מר כי אתריה ומר כי אתריה. ולא פליגי. באתריה דר׳ יהודה היתה עושה תבואה, שדה בת תשעה חצאי קבין כשדה בת תשעה קבין באתרייהו דרבנן:

בית רובע. מקום לזרוע בו רובע הקב. ופסק ההלכה, אין דין חלוקה בקרקעות העומדות לחרישה ולזריעה אלא אם כן ישאר לכל אחד מן השותפים קרקע כדי עבודת יום אחד בחרישה [או בזריעה] וכיוצא בהן:

מורן וטרקלין. מיני פלטין הן:

כדי לזה וכדי לזה. כדמפרש ואזיל שלאחר שיחלוקו ויטול כל אחד חלקו יהיה בחלק כל אחד מהם מקום ראוי שיקרא טרקלין או מורן, שישאר בקצתו השם שהיה בכולו:

בזמן שאין שניהם רוצין. אין יכול האחד לכוף את חבירו לחלוק על כרחו. אבל יכול לכופו לענין גוד או אגוד, כלומר, קנה חלקי או מכור לי חלקך במה שהוא שוה:

וכתבי הקודש. תורה נביאים וכתובים:

לא יחלוקו. ודוקא כשהם בכרך אחד. אבל בכרכים הרבה כל ספר בפני עצמו, אם רצו חולקים:

פרק ב

א **לא יחפור.** בור. עגול:

שיח. ארוך וקצר:

מערה. מקורה בקירוי:

נברכת הכובסין. חפירה מרובעת ומי גשמים מתקבצים בה. עשויה לכבס בגדים:

אלא אם כן הרחיק מכותלו. מכותל בורו קאמר. וכותל הבור אין עביו פחות משלשה טפחים. נמצא מחלל בורו לחלל בור של חבירו ששה טפחים. ואסור לאדם לסמוך אחד מן הנזקים לסוף המיצר שלו בשוה אלא א״כ הרחיק השיעור הראוי, ואע״פ שאין לחבירו שם כותל, שמא ימלך חבירו ויבנה בצד המיצר שלו ונמצא זה מזיקו:

וסד בסיד. את כותלי חפירתו:

הגפת. פסולת הזיתים לאחר שנעצרו בבית הבד:

הסלעים. אבנים שהאור יוצא מהן. שכל אלו קשים לחומה ומרפין את הכותל. ולא בכותל דבור קאי השתא:

זרעים. קשים לכותל, שמחלידים את הקרקע ומעלין עפר תיחוח:

ואת המחרישה. אע״פ שאין זרעים, כגון שחורש לאילנות, קשה לכותל:

מי רגלים. ממסמסים את הלבנים שהם של טיט יבש. לכך המטיל מים סמוך לכותל עשוי מלבינים צריך להרחיק שלשה טפחים. ובכותל של אבנים מרחיק טפח. ושל אבן קשה כגון צונמא, אינו צריך להרחיק כלל:

הרחים. קשים לכותל, שמנידים את הקרקע בגלגול חביטתן:

מן השכב. היא הרחים התחתונה:

הרכב. היא העליונה הרוכבת על זו. והיא קצרה טפח מן התחתונה:

שלשה מן הכליא. בסיס שבונים מטיט ואבנים שמושיבים התנור עליו, והוא רחב מלמטה וצר מלמעלה, ושפה העליונה של כליא שעליה התנור יושב היא כמדת התנור. וצריך שירחיק בסיס זה מן הכותל שלשה טפחים מתחתיתו, שהן ארבעה משפתו העליונה, לפי שהבל התנור מזיק לכותל:

ב **גובה ארבע אמות.** חלל מפי התנור עד התקרה. כדי שלא יאחז האור בתקרה:

עד שיהא תחתיו מעזיבה. טיח של טיט שלשה טפחים, שלא תבער תקרה תחתונה של עלייה. ועל גביו גובה ארבע אמות:

ובכירה. ששופתין קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו שעושין לתנור:

ואם הזיק. אחר שהיו שם כל השיעורים הללו:

משלם מה שהזיק. ואע״פ כן מעכבין עליו בכל השיעורים הללו שמא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ג **ביין התירו.** שהעשן היוצא מן החנות של נחתומין ושל צבעין אינו קשה ליין, שהחום משביח ליין שבארץ ישראל. ובמקום שידוע שהחום מזיק ליין, אף תחת אוצר של יין לא יפתח חנות של צבעים ושל נחתומין:

חנות שבחצר. אחד מבני חצר שבא לפתוח חנות בחצר, בני החצר מעכבין עליו:

ולא מקול התינוקות. של בית רבן. ואע״ג דקול הבא מחמת אחרים הוא, לא מצי מחי, משום יגדיל תורה ויאדיר. ואם אינו מלמד התינוקות תורה, אלא אומנות או חשבון או תשבורת, מצי מחי ולומר לו איני יכול לישן מפני התינוקות שנכנסים ויוצאים:

ד **מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו.** כמין גא״ם. ובא לעשות כותל שני, כנגד כותל חבירו עד שיעשה השלשה כתלים כמין בי״ת, הרי חבירו מעכב עליו עד שירחיק מכנגדו ארבע אמות, כדי שיהיה המקום בין שני הכותלים רחב ויוכלו לדוש בו רבים, שדריסת הרגל בקרקע הסמוך לכותל מחזקת יסודות הכותלים ומעמידה אותם. ודוקא בכותל גינה או בכותל חצר שבעיר חדשה דלא דשו בה רבים ולא נתחזק הקרקע כל צרכו ע״י דריסת הרגל. אבל בכותל חצר שבעיר ישנה סומך ואין צריך להרחיק. וכן אם לא היה בכותל חבירו ארבע אמות או יותר אינו צריך להרחיק, שכותל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חיזוק:

ובחלונות מלמעלן ומלמטן ומכנגדן ארבע אמות. היתה לו חלון למעלה בכותלו ובנה חבירו כותל כנגד החלון מלמטה, אם נשאר מראש הכותל שבנה עד החלון פחות מארבע אמות בגובה, הרי זה כופהו למעט הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל וישקיף בעד החלון:

מלמטן. היתה החלון למטה בכותל, כופה את חבירו להגביה הכותל שבנה כנגדו בגובה ארבע אמות מן החלון כדי שלא יביט בו:

ומכנגד. דצריך להרחיק הכותל מן החלון ארבע אמות כדי שלא יאפיל אורו:

ה **מרחיקין את הסולם.** מי שיש לו שובך של יונים בחצרו סמוך לכותל שבין שתי חצרות, ובא חבירו להעמיד סולם אצל הכותל, צריך להרחיק הסולם מן השובך ארבע אמות:

כדי שלא תקפוץ הנמיה. היא חיה קטנה. מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים:

מזחילה. הוא צנור גדול המונח על אורך הכותל ומימי הגג זבים לתוכו. ואם כותלו מהלך על פני חצר חבירו ומזחילה עליו, צריך להרחיק ממנה אם בא לבנות כותל בצדה:

ארבע אמות כדי שיהא זוקף שם סולם. לעלות ולתקן מזחילתו לנקותה מעפר ומצרורות הנופלים בה ומעכבים את קלוח המים:

מרחיקים את השובך מן העיר. שהיונים מפסידים זרעוני הגגות:

אא״כ יש לו חמשים אמה. שלא יפסידו היונים בשדה חבירו:

בית ארבעת כורין. בית כור לכל רוח, והכור שלשים סאין. ואין הלכה כרבי יהודה:

מלא שגר היונים. מרוצת פריחתן בפעם אחת:

ואם לקחו. כמות שהוא עם הקרקע, אפילו אין לו כל סביביו אלא בית רובע הקב:

הרי הוא בחזקתו. שהרי הוחזק בו הראשון כך:

ו **ניפול.** גוזל:

הנמצא בתוך חמשים אמה. של שובך:

בין שני שובכות. בתוך חמשים לשניהם:

ז **מרחיקין את האילן מן העיר.** לפי שנוי הוא לעיר כשיש מרחב פנוי לפניה:

חרוב ושקמה. ענפיהן מרובים:

אילן סרק. גנאי הוא לעיר:

ונותן דמים. מי שהעיר שלו:

ספק וכו׳ קוצץ ואינו נותן דמים. דכיון דדינא הוי דבין זה קדם ובין זה קדם קוצץ, לאחר שקצץ אמרינן ליה לבעל האילן אייתי ראיה שהאילן קדם ושקול:

ח **גורן קבוע.** גורן שיש בו כרי גדול שזורים אותו ברחת, קרוי גורן קבוע. ושאין הכרי גדול ואין בו לזרות המוץ ברחת אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נידף מאליו, קרוי גורן שאינו קבוע:

חמשים אמה. מפני המוץ שמזיק את בני העיר. כשהוא זורה:

ומנירו. של חבירו. ניר, היא חרישה שחורשים בימות הקיץ כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים:

כדי שלא יזיק. מה טעם קאמר, מה טעם מרחיק מנטיעותיו של חבירו ומנירו חמשים אמה, כדי שלא יזיק המוץ לנטיעותיו ולנירו, שהוא נעשה זבל ומקלקל הניר ומיבש הנטיעות:

ט **את הגבילות ואת הקברות.** משום ריח רע:

הבורסקי. מקום עיבוד העורות:

אלא למזרח העיר. שאין רוח מזרחית קשה אלא אם כן באה לפורענות. אבל כשהיא באה כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת, לפיכך אינה מביאה הריח לעיר:

חוץ ממערבה. לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ מרוח מערבית שאינו עושה כל עיקר, מפני שמתפללים לאותה הרוח, ששכינה במערב. ואין הלכה כר׳ עקיבא:

י **המשרה.** מקום ששורים בו פשתן. ומפסיד את הירקות הסמוכות לו:

ואת הכרישין. כרתי בלשון תלמוד. והם מזיקין לבצלים הסמוכים להם:

ואת החרדל מן הדבורים. שהוא מפסיד הדבש ועושה אותו חריף וחד:

רבי יוסי מתיר בחרדל. שיכול לומר לו עד שאתה אומר לי הרחק חרדלך מן דבוריי, הרחק דבוריך מחרדלי, מפני שבאות ואוכלות פרחי חרדלי. והלכה כרבי יוסי:

יא **ובחרוב ובשקמה.** שרשיהן מרובין:

בין מלמעלה. שהאחד מהן מלמעלה בגובה שפוע הר והשני בשפולו:

בין מן הצד. בקרקע שוה:

ונותן דמים. דכיון דברשות נטע, שאינו מזיק עד זמן גדול, לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד:

רבי יוסי אומר וכו׳ והלכה כרבי יוסי:

יב **סמוך לשדה חבירו.** בין שדה לבן בין שדה אילן:

אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות. כדי עבודת הכרם. שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרשתו לתוך של חבירו. והני מילי בארץ ישראל וכיוצא בה שמחרשתן ארוכה. אבל בבבל ובשאר ארצות שמחרשתן קצרה, בהרחקת שתי אמות סגי. ודוקא בגפנים ואילנות לאילנות הוא דסגי בשתי אמות, אבל הבא ליטע שדה אילן סמוך לגפנים, אפילו בבבל וכיוצא בה צריך להרחיק ארבע אמות:

מעמיק שלשה טפחים. בעל השדה שיצאו שרשי אילנות חבירו לתוך שדהו, קוצצן בעומק שלשה טפחים ואינו חושש:

והעצים שלו. של בעל השדה. והוא שיהיה המקום שחופר רחוק מאילן חבירו שש עשרה אמה או יותר. אבל פחות מכן, העצים לבעל האילן. דעד שש עשרה אמה מינק ינקי, טפי לא ינקי:

יג **קוצץ.** הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם:

מרדע. מלמד הבקר:

החרוב והשקמה. שצילן מרובה וקשה לשדה:

כנגד המשקולת. קוצץ כל מה שנוטה לתוך שדהו. משקולת, חוט שבוני החומה תולים בה משקולת של אבר:

ואם בית השלחין היא. ארץ צמאה למים:

כל האילן כנגד המשקולת. אפילו אינו חרוב ושקמה, קוצץ כנגד המשקולת. שהצל רע לבית השלחין:

אבא שאול אומר כו' אריסא קאי, דאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפילו היא אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה, ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק שאינו עושה פירות קוצץ כנגד המשקולת. ואין הלכה כאבא שאול:

יד **אילן הנוטה לרה"ר.** קוצץ את הענפים התחתונים כדי שיהא הגמל עובר ורוכבו:

גמל טעון פשתן. ואין צריך לקוץ כדי גמל ורוכבו, דרוכב גחין וחליף תותיה:

מפני הטומאה. שמא יאהילו הענפים על כזית מן המת וכיוצא בה ויטמא האדם העובר שם. והלכה כת"ק בלבד:

פרק ג

א **חזקת הבתים.** מי שאבד שטרו והביא עדים שהחזיק שלש שנים בכל הנך דכתיבי במתניתין, נאמן לומר שהם לקוחים בידו, ולא אמרינן ליה אייתי שטר מכירה שמכרוה לך, דעד תלת שנים מזדהר איניש בשטריה, טפי מתלת שנים לא מזדהר, ואמרינן לכשנגדו, אם איתא דלא זבנתה היה לך למחות ולומר בפני שנים דעו שפלוני אכיל לה לארעאי בגזלנותא, והיה הדבר מגיע לאזניו והיה נזהר בשטרו, דחברך חברא אית ליה, וחברא דחברך חברא אית ליה, ומדלא מחית את הוא דאפסדת:

שובכות. שמגדלים בהם יונים:

בית הבדים. שעוצרים בהם זיתים לעשות שמן:

בית השלחין. מתוך שמעיין בתוכו שמשקין אותו ממנו תמיד, עושה פירות תדיר. וכל דבר שעושה פירות תדיר חזקתו שלש שנים מיום ליום:

והעבדים. ואע"ג דקיימא לן הגודרות אין להם חזקה, כלומר הצאן, מלשון גדרות צאן, אין להם חזקה וה"ה לכל בעלי חיים, היינו חזקה לאלתר הוא דאין להם, שאם היו הצאן והעבד ידועים שהם של אדם אחד ונכנסו בביתו של אדם אחר וטען זה שנכנסו בביתו לקוחים הם בידי והרי אני מוחזק בהם, אין זו חזקה, שכן דרכם ללכת מבית לבית. אבל אם החזיק העבד שלש שנים הויא חזקה ואין צריך לשטר מכירה:

שדה הבעל. המסתפקת ממי גשמים אינה עושה פירות אלא פעם אחת בשנה:

חזקתה שלש שנים. ואינה צריכה מיום ליום:

רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו' שיש תבואה גדלה לשלשה חדשים, כגון שעורים ושבולת שועל ועדשים, ונמצא אוכל שלש תבואות בשמונה עשר חודש:

רבי עקיבא אומר. יש דבר שגדל לשלשים יום, כגון שחת וירקות. לפיכך אם אכלה ארבעה עשר חודש הויא חזקה. ורבי ישמעאל סבר, דבאכילת שחת וירקות לא הויא חזקה, אלא באכילת תבואה ופירות גמורים:

במה דברים אמורים. שצריך שמונה עשר חודש לשדה הבעל:

בשדה הלבן. שכל פירותיה נלקטין בפרק אחד, לפיכך צריך שלש שנים:

אבל בשדה האילן. שפירותיה נלקטים לפרקים ענבים בפרק אחד, וזיתים בפרק אחד, ותאנים בפרק אחד:

כנס את תבואתו. יין של גפנים:

מסק את זיתיו וכנס את קיצו. ליקט תאנים ויבשן והכניסן לביתו, הרי זו חזקה כאילו הן שלש שנים. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי ישמעאל:

ב **שלש ארצות לחזקה.** שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו לענין חזקה, שאם החזיק באחד מאלו הארצות והיה בעל הקרקע באחרת אין חזקתו חזקה, לפי שאין שיירות מצויות מזו לזו. ואף על פי שאינן שעת חירום ומלחמה, כשעת חירום דמי, ואם היה בעל הקרקע מוחה לא היה מי שיודיע לזה המחזיק, לפיכך היה ראוי לזה המחזיק ליזהר בשטרו, וכיון שלא נזהר הפסיד:

עד שיהא עמו במדינה. שיהיו שניהם ביהודה או שניהם בעבר הירדן, ואף על פי שזה בעיר אחת וזה בעיר אחרת דכיון דשיירות מצויות היה לו למחות, וכיון דלא מיחה הפסיד:

אמר רבי יהודה וכו' קסבר רבי יהודה טעמא דחזקה לאו משום דעד תלת שנין מזדהר אינש בשטריה, טפי לא מזדהר, אלא טעמא דחזקה לדידיה,

משום דלא שביק איניש דאכלי ארעא דידיה אפילו שעה אחת ושתיק, והאי דהרחיקו תלת שנין כדי שאם היה באספמיא וכו׳, אבל אם היה עמו בעיר, לאלתר הוי חזקה. ובשלש ארצות הללו שאין שיירות מצויות, בתלת שנין מיהא הוי חזקה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ג **כל חזקה שאין עמה טענה.** שיטעון למה מחזיק בשל חבירו, אינה חזקה:

והבא מחמת ירושה. שהחזיק בה שלש שנים מכח ירושת אביו, שהיתה של אביו ביום מותו:

אין צריך טענה. לברר איך באה ליד אביו. ומיהו ראיה בעי שראו אביו דר בו יום אחד:

האומנים. שמתקנים כלים:

אין להם חזקה. אם הם מוחזקים בכלים של אחרים אין יכולים לטעון לקוחים הם בידי, ואפילו הם כלים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר. והני מילי כשהכלי מצוי בפנינו ביד האומן. אבל אם לא נמצא הכלי בפנינו ביד האומן, אלא שבא אחד מן השוק וטען לאומן כלי יש לי אצלך שנתתי לך לתקן, החזירהו לי, וטען האומן אמת שהוא אצלי אבל אתה מכרת לי, נאמן האומן בשבועה, במגו דאי בעי אמר לא היה דברים מעולם או החזרתי לך. וכן, טען האומן כך פסקת לי בשכר תקונו, והלה אומר לא פסקתי אלא פחות, אם הכלי מצוי בפנינו ביד האומן, בעל הכלי נאמן. ואם אין הכלי מצוי בפנינו ביד האומן, הרי האומן נאמן בשבועה, ואפילו מסר לו בעדים, במגו דאי בעי אמר החזרתיו לך:

והשותפים. שיש להן קרקע בשותפות ואכל אחד מהן שלש שנים כל הפירות, אינה חזקה. והני מילי, דאין בקרקע דין חלוקה. אבל אם יש בקרקע דין חלוקה ואכלה אחד מהן שלש שנים, הוי חזקה:

והאריסים. שיורדים לקרקע למחצה לשליש ולרביע, ואכל כל הפירות שלש שנים, אינה חזקה. ודוקא באריסי בתי אבות שהוא כמו אפוטרופוס על הבן. אבל האריס שהורידו בעל הקרקע עצמו ואכל כל הפירות שלש שנים, יש לו חזקה:

ואין לאיש חזקה בנכסי אשתו. ואפילו כתב לה בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך ולא בפירותיהן, דהשתא אינו אוכל פירות מן הדין, ואח״כ הביא ראיה שאכל פירות שלש שנים, לא הויא חזקה, דאורחא דאתתא להניח לבעלה שיאכל פירות נכסיה בין כדין בין שלא כדין:

ואין לאשה חזקה בנכסי בעלה. ואפילו ייחד לה קרקע למזונותיה ואכלה פירות מקרקע אחרת של בעלה שלש שנים, אפילו הכי לא הויא חזקה, שדרך האיש להניח לאשתו שתאכל בנכסיו אפילו בדבר שאין לה בו זכות:

ולא לאב בנכסי הבן ולא לבן וכו׳ לפי שהם כאפוטרופסים זה על זה:

במה דברים אמורים. דאינה חזקה:

במחזיק. בחזקה שיש עליה ערעור, שחבירו טוען גזולה היא בידך:

אבל הנותן מתנה. בפנינו, ואמר למקבל המתנה לך חזק וקנה, כל הנך דאמרינן לעיל במתניתין דאין להם חזקה, משהחזיקו כשאר מקבלי מתנה, קנו, ואין הנותן יכול לחזור בו. והאשה שנתנה או שמכרה לבעלה נכסי מלוג שלה, משהחזיק בהן הבעל קנה, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. דדוקא בנכסי צאן ברזל או בקרקע שייחד לה בעלה בכתובתה אמרינן שאין מכרה מכר ואין מתנתה מתנה מפני שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, מפני שיש לבעלה שייכות בהן. אבל בנכסי מלוג שאין לבעלה בעיקרן שום שייכות, אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. וכן האיש שמכר לאשתו מנכסיו, אם המעות שקנתה בהן האשה אותן נכסים לא היו טמונים אצלה, המכר קיים, ויהיו אותן הנכסים לאשה והבעל אוכל פירות. ואם היו אותן מעות טמונים אצלה, המכר בטל, דאמר, לגלויי זוזי שהיו טמונים אצלה אמרתי שאני מוכר לה:

והאחין שחלקו. והחזיק כל אחד מהן בחלקו, אין יכולים לחזור:

והמחזיק בנכסי הגר. שמת ואין לו יורשים, וכל הקודם להחזיק בנכסיו זכה:

נעל. שעשה דלת:

וגדר. או שעשה חומה:

ופרץ. או שפרץ בה פרצה:

ד **משלשין ביניהם.** כל כת יתן השליש. שהרי הן שלשה כתות לשלש שנים:

שלשה אחים. לכל שנה אח אחד ואחר עם האח, שאותו אחר מעיד עם כולן:

הרי כאן שלש עדיות. דמאי דמסהיד האי לא מסהיד האי, ולכך עדותן כשרה:

והן עדות אחת. לענין הזמה שאם הוזמו משלשין ביניהן, ואין נעשים זוממין עד שיוזמו כולן:

ה **שיש להם חזקה.** אם החזיק בקרקע חבירו לענין זה שלשה שנים הויא חזקה:

היה מעמיד בהמתו בחצר. האי תנא בחצר השותפים קא מיירי דלא קפדי אהדדי אהעמדת בהמה וכיוצא בה, ומשום הכי לא הויא חזקה אפילו כי החזיק להאי מלתא שלש שנים:

אבל אם עשה מחיצה וכו׳ דבכי האי גוונא ודאי קפדי, אי שתיק לה שלש שנים ולא מיחה, ודאי הויא חזקה. ורבינו משה בר מיימוני פירש, דבשותף דקפיד אעשיית מחיצה, אם עשה שותפו מחיצה ולא מיחה לאלתר הויא חזקה. אבל אינש דעלמא אע״פ שעשה מחיצה ולא מיחה לא הויא חזקה עד לאחר שלש שנים:

ו **המרזב.** צנור קטן שנותנים אותו בסוף צנור הגדול ההולך על פני כל הגג:

אין לו חזקה ויש למקומו חזקה. אם היה שם מרזב ובא בעל החצר לעקרו לגמרי שלא ישפכו מי הגג לתוך חצרו, אינו יכול, שכבר יש לו חזקה לזה שיהיו מימי גגו שופכים דרך אותו מרזב. אבל אם בא להפכו, שהיה מונח לרוח דרומי ובא לתת אותו לרוח צפוני, אין בעל המרזב יכול לעכב עליו, דלאו מידי אפסדיה, ואין לו חזקה שיהיה תמיד עומד ברוח זו:

מרזב. מקום שהטפה של גשמים זבה ממנו. מר, טפה. כמו הן גוים כמר מדלי (ישעיהו מ׳:ט״ו):

מזחילה. צנור גדול המחזיק כל אורך הגג. והוי מלתא דקביעותא, לכך יש לו חזקה:

סולם המצרי. קטן ואינו קבוע, ולא קפיד עליה אם נותן אותו לתוך חצר חבירו כדי לעלות בו לגגו ולשובכו, לכך אין לו חזקה:

חלון המצרית. חלון קטן שאין ראשו של אדם נכנס בו:

אין לו חזקה. ואי בעי בעל החצר לבנות כנגד החלון ולסתמו, לא מצי בעל החלון לומר כבר החזקתי בו ואינך יכול לסתום, דאמר ליה היאך, לא נתפייסתי אלא לפי שלא היה לי בו היזק. ואפילו הכי אי הוה בעי מעיקרא כשפתחו הוי מצי מעכב עליו שלא יפתחנו, ואפילו היה גבוה יותר מארבע אמות, דמצי אמר ליה שמא תשים ספסל סמוך לחלון ותביט בי, ואחר שהניחו נמי ופתח, אין לו חזקה:

ולצורית יש לו חזקה. חלון שראשו של אדם נכנס בו, ואפילו הוא למעלה מארבע אמות. או חלון. העשוי לאורה, ואפילו הוא קטן מאד. או חלון שהוא למטה מארבע אמות. כל אחד משלשה חלונות הללו אם הניחו ופתח, יש לו חזקה ושוב אין יכול לבנות כנגדו ולסתמו, דיש חזקה לנזקין. חוץ מעשן ואבק ובית הכסא כלומר ריח רע, שאלו השלשה אין להם חזקה אפילו החזיק בהם כמה שנים. אבל היזק ראיה יש לה חזקה. ולא בעי חזקה לנזקין שלש שנים, אלא מכי קאי נזקא כדי שיוכל לומר לניזק כבר ידעת בנזק ולא מחית, הויא חזקה:

מלבן. בנין מבחוץ כעין משקוף מלמעלה ואסקופה מלמטה:

זיז. עץ או אבן היוצא מכותלו לאויר חצר חבירו, אם יש בו טפח או יותר, יש לו חזקה ואין יכול בעל החצר לבנות כנגדו לסתום הזיז מאחר שהחזיק בו:

ויכול למחות בו. כשבא בעל הכותל להוציא הזיז שיש בו טפח או יותר, יכול בעל החצר למחות בו שלא יוציאנו:

פחות מטפח. לא הוי מידי דקביעותא, לכך לא הוי חזקה ויכול לבנות כנגדו ולסתמו. וכשבא בעל הכותל להוציאו לכתחלה, אין בעל החצר יכול לעכב עליו:

ז **לחצר השותפים.** לחצר שיש לו שותפות בה, וכל שכן לחצר חבירו. משום היזק ראיה:

לקח בית בחצר אחרת. הסמוכה לחצר זו שיש לו בה שותפות. לא יפתח לו פתח לחצר זו. שמרבה עליהם דריסת הרגל מדיירי אותו בית:

בונה חדר לפנים מביתו. שאינו מוסיף כלום אלא חולק ביתו לשנים. דבלאו הכי יכול למלאות ביתו דיורין אם ירצה:

פתח כנגד פתח. דאמר קרא (במדבר כ״ד:ב׳) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה ראה, ראה שלא היו פתחיהן מכוונים זה כנגד זה:

קטן לא יעשנו גדול. דאמר ליה בפתחא זוטא מצינא לאצטנועי מינך, בפתחא רבא לא מצינא לאצטנועי מינך:

אחד לא יעשנו שנים. דאמר ליה בחד פתחא מצינא לאצטנועי, בתרי פתחי לא מצינא לאצטנועי:

אבל פותח הוא לרשות הרבים. דאמר ליה, סוף סוף קא בעית לאצטנועי מבני רשות הרבים:

ח **אין עושין חלל תחת רשות הרבים.** אפילו קביל עליה כל הזיקא דאתי מחמתיה. שאין בני אדם רוצים [ליזוק ולירד לדין] לדון על עסק ממונם:

רבי אליעזר מתיר. ובלבד שיכסנו בחוזק כדי שתהא עגלה מהלכת עליו טעונה אבנים. ולא חיישינן שמא לימים יתקלקל הכיסוי. ואין הלכה כרבי אליעזר:

זיזין. רהיטים קטנים:

גזוזטראות. קורות גדולות. שמא יכשלו בהן בני רשות הרבים:

כונס לתוך שלו. שמכניס בקרקע שלו כשיעור הוצאת הזיזין ומוציא:

הרי זו בחזקתה. דטוענין ללוקח ואמרינן שמא זה שמכרה לו כנס בתוך שלו:

פרק ד

א **המוכר את הבית.** היציע. כמין חדר שעושין סביבות כותלי הבית מבחוץ, כמו שהיה במקדש דכתיב (מלכים א ו) והיציע התחתונה. ויש שעושין אותה בעובי הכותל. ואף על פי שפתוח לבית ותשמישו בתוכו, אפילו הכי אינו מכור. והוא דהוי ארבע אמות. אבל אי לא הוי ארבע אמות, לא חשיב, ונמכר עם הבית:

ולא את החדר שלפנים. מן הבית. ואף על פי שהוא פתוח לבית ודריסתו עליו:

בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה. חשוב בפני עצמו ולא בטל לגבי בית:

רבי יהודה אומר וכו׳ ואין הלכה כרבי יהודה:

ב **בור.** חפירה בקרקע:

דות. בנין של אבנים על גבי קרקע עשוי כעין בור:

אף על פי שכתב לו עומקא ורומא. לא קנה בור ודות, הואיל ותשמישן חלוק מן הבית, שאין עשויין אלא לשאוב מים. עד שיכתוב לו מארעית תהומא עד רום רקיעא:

וצריך. המוכר:

ליקח לו דרך. מן הלוקח, לילך לבור ודות. דמוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר לעצמו כלום:

וחכמים אומרים אינו צריך. דסברי מוכר בעין רעה הוא מוכר, וכשמכר הבית שייר לעצמו דרך שילך לבור ולדות:

בזמן שאמר חוץ מאלו. חוץ מבור ודות, דתנאי שלא לצורך הוא ולאטפויי דרך קאתי:

מכרן לאחר. מכר הבור ודות לאחר, ושייר הבית לעצמו:

רבי עקיבא אומר אין הלוקח צריך ליקח ממנו דרך. דמוכר בעין יפה מוכר, וכשמכר לו הבור והדות, דרך נמי מכר לו. והלכה כרבי עקיבא:

ג **המוכר את הבית.** סתם:

מכר את הדלת. שכל תשמישי הבית הקבועים בו בכלל הבית הם:

אבל לא את המפתח. דמידי דמיטלטל הוא:

המכתשת. הקבועה בקרקע:

האיצטרובל. עיגול של עץ שעליו מעמידים הרחים. וקבוע הוא:

הקלת. אפרכסת שעושים סביב לרחים לקבל הקמח הנטחן שלא יפול לארץ. ומיטלטל הוא:

ולא את התנור ולא את הכירים. דמיטלטלים הם. ואית ספרים דגרסי, מכר תנור מכר כירים. ומיירי בקבועים ומחוברים בקרקע:

הרי כולם מכורים. כל הני תשמישי דביתא. אבל שאר מאני תשמישתיה אינם מכורים. אפילו אמר וכל מה שבתוכה, לא רבה אלא תשמישים המיוחדים לבית כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן:

ד **מכר את הבתים.** הפתוחים לחצר:

ובורות שיחים ומערות. שבתוך הבתים. ואע״ג דהמוכר בית לא מכר בור שיח ומערה, לגבי חצר מיהא בטלים הן:

בין כך ובין כך. אפילו אמר כל מה שבתוכה, לא מכר את המרחץ וכו׳. דאינן בכלל חצר:

רבי אליעזר אומר וכו׳ ואין הלכה כר׳ אליעזר:

ה **מכר את הים.** האבן שנותנים בתוכה הזיתים בשעת טחינתן:

הממל. הרכב העליונה שבה מפרכים הזיתים:

הבתולות. כלונסות של ארז שמעמידין בהם קורות בית הבד:

עכירין. נסרים כבדים שנותנים על האמתחות ששמים בהם הזיתים הכתושים כדי לכבשן:

הגלגל. שמגלגל האבן ומכביד על הזיתים הכתושים להוציא שמנן:

ו **הנסרים.** לוחות שמשימין עליהם הבגדים:

הספסלים. שיושבים עליהם. ויש גורסים ספלים, שנותנים בהם מים לרחוץ:

וילאות. מסך כנגד הפתח. פירוש אחר, אלונטית שמסתפגין בה. ויש אומרים סינר שמכסין בו הערוה כשיושבין במרחץ:

מגורות של מים. בריכות השופכות מים למרחץ:

אוצרות של עצים. שמחממין בו המרחץ:

ז **מכר בתים.** וכל שכן חצרות שהן עיקר העיר:

בית השלחין. גנות ופרדסין השייכין לעיר:

אבל לא המטלטלין. מאני תשמישתא, כגון מפתח וקלת וכיוצא בהן. וכל שכן שלא מכר חטי ושערי:

הרי כולן מכורים. אפילו עבדים ובהמות דמטלטלי דניידי נינהו. וכל שכן חטי ושערי דהוו מיטלטלי דלא ניידי:

הסנטר. העבד הממונה לשמור העיר. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ח **האבנים שהם לצרכה.** לעשות גדר:

ואת הקנים. שקושרים בהם הגפנים:

ואת מחיצת הקנים. קנים הרבה גדלים בקלח אחד, כשהיא פחותה מבית רובע אז היא בטלה לגבי השדה:

שומרה. סוכת שומרים המחוברת לקרקע בטיט:

ואת החרוב. בבחרותו שעדיין לא הורכב. דכשמזקין מתגבר ומרכיבין אותו ויש לו שם בפני עצמו ולא בטיל לגבי שדה:

ואת בתולת השקמה. בבחרותה קודם שחתכו ענפיה. דכשמזקין קוצצים הענפים וגדלין הרבה במקומן וקרוי סדן שקמה:

ט **לא מכר את מחיצת הקנים וכו׳** שכל אלה חשובים כשדה בפני עצמן:

לא מכר את הבור. אע״פ שמכר לו השדה אין אלו מכורין:

וצריך המוכר ליקח לו דרך מן הלוקח. לבוא לבור ולגת. דמוכר בעין יפה מוכר כדפרישנא לעיל:

נתן את כולן. ואפילו למאן דאמר מוכר בעין רעה מוכר וצריך הלוקח ליקח לו דרך היכא דמכר לו אחד מכל אלו ושייר השדה לעצמו, דוקא במוכר אמרינן הכי, משום דהוה ליה ללוקח לאתנויי ולפרושי וכיון דלא אתני איהו הוא דאפסיד, אבל גבי נותן שמקבל המתנה מתבייש לומר לנותן פרש לי מה שאתה נותן לי, לא אמרינן מדלא פירש איהו הוא דאפסיד, אלא אמרינן בעין יפה נתן ואין צריך מקבל המתנה ליקח לו דרך. וכן נמי כל הני דאמרינן לעיל לא מכר לפי שאינן בכלל שדה, ואפילו הני דאינן בכלל כל מה שבתוכה כגון חרוב וסדן השקמה ובור וגת, אם נתן השדה מתנה, נתן את כולן, משום דבעין יפה יותר מדאי הוא נותן:

זכו בשדה זכו בכולן. אפילו בור וגת ושובך שבשדה. מפני שכל אחד זוכה בשלו ומסתלק מחבירו מכל וכל:

החזיק בכולם. ואף על גב דחרוב ושקמה לא בטילי לגבי שדה, הוו כשתי שדות ואין מיצר ביניהן דאם החזיק באחת מהן קנה חברתה:

הקדיש כולם. דמקדיש בעין יפה מקדיש:

לא הקדיש אלא את החרוב. מכל הנך דאמרינן במתניתין גבי מכר לא מכר, גבי הקדש נמי לא הקדיש, דדעת מקדיש כדעת מוכר, לבד מחרוב המורכב וסדן השקמה, דאף על גב דבמכר לא מכר, בהקדש קדשי. וטעמא, הואיל ומשדה הקדש קא ינקי:

פרק ה

א **המוכר את הספינה.** סתם:

מכר את התורן. עץ גבוה שתולין עליו את הנס. והנס הוא כמין וילון שתולין בתורן לנגד הרוח:

עוגין. ברזל שקושרין אותו בחבל וזורקין אותו בעומק המים לעכב ולעגן הספינה:

מנהיגים. אלו המשוטות שבהם מוליכין הספינה למקום שרוצים:

מרצופין. אמתחות שנותנים בהם הסחורה.

אנתיקי. הפרקמטיא שבתוך הספינה. וכל הני דחשיב הכא דבמכר לא מכר, אם נתן והקדיש את הספינה לא הוו הנך בכלל המתנה וההקדש. ולא דמי לבור ודות וגת דפרקין דלעיל דכולהו מקרקעי נינהו ובטלי לגבי שדה לענין הקדש ומתנה, אבל הנך לא בטלי כלל:

פרדות. בהמות המושכות את הקרון. והוא שאין אדוקים בו בשעת המכירה. ואית דמפרשי. פרדות. עצים הנפרדים מן העגלה שמושכים את העגלה בהם. והוא שלא יהיו קשורים בה בשעת המכירה:

צמד. הוא העול שצומד ומחבר את השוורים יחד:

אין הדמים ראיה. והא דאמר דשתות קנה ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקח, הני מילי בכדי שהדעת טועה, דסבור הלוקח ששוה כך, והוי מקח טעות, אבל בכדי שאין הדעת טועה, כגון דקנה צמד ששוה זוז. במאתים, אמרינן במתנה נתנם לו ואין כאן בטול מקח. ואין הלכה כרבי יהודה:

ב **לא מכר את כליו.** בכלים העשויים לרכיבה כגון אוכף ומרדעת, כולי עלמא לא פליגי דקנה אפילו אינם עליו בשעת מכירה. כי פליגי, בכלים של משאוי, כגון שק ודיסקיא, ת״ק סבר לא מכר הכלים של משאוי שעליו, ונחום המדי סבר מכר הכלים של משאוי שעליו. והלכה כתנא קמא ולא קנה הכלים של משאוי ואפילו היו עליו בשעת מכירה:

חמורך זה. משמע כמות שהוא עם כליו:

חמורך הוא. הוי כשואל לו חמורך הוא, מכור אותו לי. והוי כמוכר חמור סתם, ואין כליו מכורים ואפילו הן עליו בשעת מכירה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ג **המוכר את החמור מכר את הסייח.** בנו של חמור. ובגמרא מוקי לה כגון שאמר לו חמור מניקה אני מוכר לך. דחלב האתון למאי מהני, אלא ודאי היא ובנה קאמר ליה. וסיפא דאמר פרה מניקה אני מוכר לך לא קנה את בנה, דפרה לחלבה עומדת, ופרה וחלבה קאמר ליה:

מכר אשפה. מקום גבוה שלשה טפחים או יותר, או עמוק שלשה טפחים או יותר, שרגיל להניח שם זבל בהמותיו:

מכר בור מכר מימיו. מתניתין יחידאה היא. ופליגי רבנן עלה ואמרי מכר בור לא מכר מימיו. והלכה כחכמים:

הלוקח פירות שובך. מה שילדו היונים כל השנה:

מפריח. הלוקח:

בריכה ראשונה. ויניחנה למוכר. וכל שני ולדות קרויין בריכה. ומניחן עם אמם כדי להיות לצוותא לאמם שלא יברחו:

פירות כוורת. דבורים הנולדים מן הכוורת זאת השנה. נוטל הלוקח שלשה נחילים, שלשה חבורות מוולדות הדבורים הראשונים היוצאים מן הכוורת ומכניסן לתוך הכוורת שלו. שהראשונים הם חשובים, ואחרון אחרון גרוע. ומשם ואילך מסרס, כלומר נוטל אחת ומניח אחת למוכר, כדי שיגדלו ויתחברו עם האבות כדי שתתיישב הכוורת. וכן לעולם:

חלות דבש. הדבש עם השעוה יחד מעורבים עשוי חלות חלות:

מניח שתי חלות. שמתפרנסים הדבורים מהם כל ימות הגשמים:

גרופיות. ענפים. וחוזר וצומח:

ד **הקונה שני אילנות.** סתמא, לא קנה קרקע כלל סביבותיו:

הגדילו. הרחיבו הענפים:

לא ישפה. לא יכרות אותם בעל הקרקע אע״פ שהצל שלהם מזיק לקרקע שלו, דכיון דאין לו קרקע לבעל האילנות הרי בעל הקרקע שעבד לו קרקעו לכל צרכן כל זמן שהם קיימים:

גזע. כל שהוא למעלה מן הארץ שרואה פני חמה:

שרשין. כל שהן למטה מן הארץ:

שלו. של בעל האילן. ולא שיניחנו שם ויגדל, דחיישינן שמא תגביה הקרקע עד שיתכסה האילן היוצא מן הגזע מקצתו בקרקע וייראו כשלשה אילנות, ויאמר לו הלוקח שלשה אילנות מכרת לי ויש לי קרקע, אלא יקוץ אותו וישרפנו:

ואם מתו. שיבש האילן:

אין לו קרקע. שיוכל ליטע אחר במקומו:

קנה קרקע. דחשיבי שדה האילן. וקנה בקרקע שיש בין אילן לאילן, ותחתיהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו, כדי שיכול לעמוד מלקט הפירות עם הסל שלו. והני מילי, כשיש בין אילן לאילן לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שש עשרה אמה, אז קנה בקרקע שבין אילן לאילן ותחתיהן וחוצה להן כדאמרן. אבל אם יש בין אילן לאילן פחות מארבע אמות או יותר משש עשרה אמה, לא קנה קרקע:

ה **לא מכר את הרגלים.** בתוספתא תניא, במה דברים אמורים במקום שלא נהגו, אבל במקום שנהגו הכל כמנהג המדינה:

מכר את הקנה. את הריאה. ונקראת על שם הקנה שלה:

ו **ארבע מדות.** דינים חלוקים זה מזה:

מכר לו חטים יפות. התנה עמו שיתן לו חטין יפות ונמצאו רעות, הוי כאונאה, ולכך יכול לחזור בו מי שנתאנה בלבד, דהוא לוקח, אבל מוכר אינו יכול לחזור בו ואפילו הוקרו החטין הרבה:

אין אחד מהז יכול לחזור בו. ואפילו הוקרו או הוזלו. ולא מצי לוקח למימר אני ליפות נתכוונתי והאי דאמינא רעות משום דרע רע יאמר הקונה. וכן איפכא לא מצי מוכר למימר אני לרעות נתכוונתי והאי דאמינא יפות דדרך המוכר לומר לרע טוב:

שחמתית. אדומה. וכל חום (בראשית ל) מתרגמינן שחום:

ונמצאת לבנה. ואיכא דניחא ליה בהאי ואיכא דניחא ליה בהאי. וכל כהאי גוונא הוי מקח טעות לשניהם ושניהם יכולים לחזור. דאילו ביפות ונמצאו רעות כולי עלמא ניחא להו ביפות:

יין ונמצא חומץ. איכא דניחא ליה בחמרא ואיכא דניחא ליה בחלא:

ז **משך.** מרשות הרבים בסמטא או בחצר של שניהם, קנה. אבל משיכה ברשות הרבים לא מהניא:

אע״פ שלא מדד. וכגון שפסק לו מתחלה הדמים בכך וכך יתן לו המדה. אבל לא פסק לו הדמים, אפי׳ מדד ומשך לא קנה, דלא סמכא דעתייהו, שהמוכר יכול להעלות הדמים כמו שרוצה, והקונה אומר איני קונה אלא בזול:

מדד. המוכר ללוקח ברשות הרבים, אפילו בכליו של לוקח, לא קנה, שאין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים. ואם לוקח עצמו מדד, אפילו ברשות הרבים קנה בהגבהה:

אם היה פקח. הלוקח:

שוכר את מקומו. אם הוא ברשות בעלים. ומקומו קונה לו. ובמשאות גדולות איירי דאין דרכן להגביה, לכך קני במשיכה:

עד שיטלטלנו. היינו הגבהה. ואורחא דמלתא נקט, דדרך מגביה לטלטל ממקום למקום:

ואם היה מחובר לקרקע. בגמרא מוקי לה כגון שאמר לו מוכר ללוקח לך ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעליה, דכיון ששכרו לעשות מלאכה בקרקע שלו ועשה בו מלאכה כל שהוא, קנה שכירותו, וקנה נמי אותו דבר שרוצה להקנות לו עם השכירות, לפיכך אם תלש כל שהוא קנה:

ח **עד שלא נתמלאה המדה למוכר.** במידה שאינה של שניהם מיירי, והמשאיל השאילה לשניהם, והרי היא שאולה למוכר עד שימלאנה, ומשם ואילך היא שאולה ללוקח, לפיכך עד שלא נתמלאה המדה שהכלי שאול למוכר, לא קנה לוקח, ומשנתמלאה המדה שהכלי שאול ללוקח, קנה לוקח, שקנו לו כליו. ובסמטא מיירי או ברשות הלוקח:

היה סרסור ביניהם ונשברה החבית. והיתה החבית שלו:

נשברה לסרסור. ולא אמרינן שלוחו של לוקח הוא ונשברה ללוקח:

וחייב להטיף לו שלש טפין. המוכר ללוקח. מן הנדבק בדופני המדה לאחר שעירה היין והשמן:

הרכינה ומיצה. הטה את המדה על צדה לאחר שעירה השמן והיין והטיף שלש טפין, ונתאסף מיצת המדה לשולי הכלי. אל מקום אחד:

הרי הוא של מוכר. שהרי נתייאש הלוקח ממנו:

והחנוני אינו חייב להטיף שלש טפין. לפי שהוא טרוד, שמוכר כל שעה:

ר׳ יהודה אומר. לא אמרו שחנוני פטור מלהטיף שלש טפין, אלא ערב שבת עם חשיכה. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ט **השולח בנו.** קטן אצל החנוני ובידו פונדיון שהם שני איסרין, להביא לו באיסר שמן ואיסר אחד יתן לו, וכן עשה, ושבר התנוק את הצלוחית ונשפך השמן ואיבד את האיסר שנתן לו החנוני. חנוני חייב. בשמן ובצלוחית ובאיסר. דלא שלח האב את בנו הקטן אל החנוני אלא לאודועי ליה שהוא צריך לשמן, לא שישלח השמן על ידו. ובגמרא פריך, אמאי חייב החנוני על הצלוחית אבדה מדעת היא. שהרי הוא עצמו שלחה ביד בנו. ומשני, כגון שנטלה

חנוני למוד בה שמן לאחרים, הלכך נעשה גזלן עליה וקמה ליה ברשותיה עד דמהדר לה למרה, ואע״ג דאהדרה לתינוק לא מפטר מינה:

רבי יהודה פוטר שעל מנת כן שלחו. כי היכי דלשדר ליה חנוני ביד בנו:

שהוא פטור. מדמי צלוחית. ואין הלכה כר״י:

י **הסיטון.** סוחר שקונה הרבה ביחד וחוזר ומוכר לחנונים מעט מעט:

מקנח מדותיו. בשביל היין והשמן שנקרש בתוכם והמדה מתמעטת:

ובעל הבית. שאינו מוכר תדיר כסיטון, מקנח פעם אחת בשנה:

פעמים בשבת. שהחנוני אינו חייב להטיף שלש טפין כמו שחייב הסיטון ובעל הבית, ומשתייר בכלי ונדבק בו:

וממחה. מקנח אבני משקלותיו ששוקל בהן דבר לח:

על כל משקל ומשקל. כל פעם ששוקל מקנח:

יא **וחייב להכריע טפח.** ממשקל ליטרא ואילך. אבל פחות מליטרא אין צריך הכרע טפח:

היה שוקל עין בעין. כגון במקום שלא נהגו להכריע ומעמיד קנה המאזנים בשוה:

נותן לו את גרומיו. הכרעותיו. לכל עשרה ליטרא מוסיף לו עשירית ליטרא, שהוא אחד למאה כשימכור בלח. וביבש מוסיף [חצי] עשירית ליטרא לכל עשרים ליטרא:

למוד בדקה. במדה קטנה:

לא ימוד בגסה. במדה גדולה. דהוי פסידא דלוקח, שאין נותן לו אלא הכרע אחד והיה צריך ליתן לו הכרעות רבות:

למחוק. להסיר מה שעולה על שפת המדה:

לא יגדוש. ואף על פי שמוסיף לו בדמים:

לא ימחוק. ואף על פי שפוחת לו מן הדמים:

פרק ו

א **המוכר פירות.** סתם ולא פירש לאכילה או לזריעה:

אפילו זרע פשתן. דרובא קונים אותו לזריעה, מצי למימר אני לאכילה מכרתיו. דאין הולכין בממון אחר הרוב:

רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו׳ בגמרא מוקי כולה מתניתין אליבא דרבן שמעון בן גמליאל וחסורי מחסרא והכי קתני, אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן, הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן, דברי רשב״ג. שרבן שמעון בן גמליאל אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותן, דהוי מקח טעות דודאי לזריעה זבנינהו:

ב **המקבל פירות.** שקנה תבואה מחבירו. הלוקח מקבל עליו רובע טנופת לכל סאה, דדרך תבואה בכך. ולא יותר:

עשר מתליעות. אכולות מתולעים. לכל מאה, דהיינו אחד מעשר:

קוססות. יין רע. אם המרתף של חביות גדולות מקבל עליו עשר חביות גדולות. ואם המרתף של כדות, מקבל עליו עשר כדות. ודוקא כשאמר מרתף זה אני מוכר לך, ולמקפה, כלומר לשים בתוך התבשיל. אבל אם אמר מרתף של יין אני מוכר לך למקפה, צריך ליתן לו יין שכולו יפה. שיין של מקפה צריך שיהיה יפה ומתקיים, שאין מסתפקים ממנו אלא מעט מעט. ואם אמר סתם יין אני מוכר לך ולא זכר למקפה, נותן לו יין בינוני הנמכר בחנות. ואם אמר מרתף זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין, אפילו כולו חומץ הגיעו:

קנקנים בשרון. בארץ המישור:

מקבל עליו עשר פטסיאות. שאינן מבושלות כל צרכן. והן שואבות היין ומזיעות אותו:

ג **אינו חייב.** המוכר באחריותו. דבשעת מכירה יין הוה. ודוקא שנעשה חומץ בכליו דלוקח, דאי בכליו של מוכר, מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך, ולא מצי מוכר אמר ליה למה השהית אותו בקנקנים כל כך את הוא דאפסדת, דמצי היאך אמר ליה הא מעיקרא הודעתיך שלא היה בדעתי להסתפק מן היין אלא מעט מעט:

ואם ידוע שיינו מחמיץ. שאינו מתקיים. ואידך אמר ליה דלא בעי ליין אלא למקפה ולשהותו ליקח ממנו מעט מעט:

הרי זה מקח טעות. דהוה ליה לאודועי שאין יינו מתקיים:

מבושם. דרכו להתקיים עד עצרת. ומשם ואילך החום מקלקלו:

וישן. אם מכר לו יין על מנת שהוא ישן. נותן לו משל אשתקד, מן השנה שעברה הקודמת לזו:

ד **בית חתנות לבנו.** שדרך אדם לעשות לבנו בית כשנושא אשה:

בית אלמנות לבתו. כשמת בעלה ושבה אל בית אביה. אבל בחיי בעלה היא אצל בעלה, שאין דרך חתן לדור עם חמיו:

רפת בקר הוא זה. וצריך לעשותו גדול יותר:

בית קטן. הפחות שבבתים הוא שש על שמונה. והמוכר מקום לחבירו סתם לעשות לו בית צריך שיהיה שש על שמונה:

גדול. ואם פי׳ לעשות לו בית גדול:

טרקלין. עשוי למושב שרים:

רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו. אכולהו קאי, דהיינו בבית קטן רומו שבעה, ובבית גדול תשעה, וטרקלין עשר:

ראיה לדבר היכל. שהיה ארכו ארבעים ורחבו עשרים ורומו שלשים, שהם חצי ארכו ורחבו:

הכל כבנין היכל. איכא דאמרי הא דתנן לעיל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו, ראיה לדבר היכל, רשב״ג קתני לה, שרשב״ג אומר הכל כבנין היכל. ואיכא דאמרי רשב״ג פליג את״ק ואתמוהי קא מתמה, וכי הכל בונים כבנין היכל, אין הדבר תלוי אלא במנהג המדינה:

ה **בשעה שבני אדם נכנסים.** ביום. ולא שיטריחהו לעמוד בלילה:

זה עושה לו פותחת. שלא יגנוב בעה״ב ממי בורו. ובעל הבית עושה לו פותחת אחרת באותו פתח הפתוח לבור, שלא יוכל לבא לשאוב בלא דעת בעל הבית, ולא יבא לעולם בביתו של בעה״ב אע״כ ישנו לבעל הבית בביתו. ומשום חשד אשתו תקנו כן:

ו **מי שיש לו גינה.** ונתרצה חיצון לתת לפנימי דרך באמצע שדהו:

לא יכנס מתוכה. דכיון דמזיקו היזק גדול שעובר באמצע שדהו, אנן סהדי דלא נתרצה לו אלא לצורך גינה בלבד, ולא שיכנס לצורך תשמיש אחר:

והחיצון זורע. דכיון דבאמצע שדהו הוא, אנן סהדי דלא מחל לו הדרך לגמרי ושלא יוכל הוא לזרעה:

וזה וזה אין רשאין לזרעה. דכיון דמן הצד הוא, להילוך גרידא יחדהו לו:

ז **מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו.** שהחזיקו רבים לעבור שם לעולם:

ושלו לא הגיעו. ויש לרבים שני הדרכים. דקיימא לן מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו:

דרר היחיד. המוכר לחבירו דרך תוך שדהו צריך ליתן לו ארבע אמות:

דרך המלך אין לו שיעור. שהמלך פורץ גדר לפניו לעשות לו דרך:

דרך הקבר. שנושאין המת לקברו, אין לו שיעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דמת. ולא שיכולים לפרוץ גדר כדרך המלך, אלא שיכולים המלוין את המת לעבור על גבי זרעים ואין צריכים לנטות לכאן ולכאן:

בית ארבעת קבין. הוא [שלשים ושלש אמות ושני טפחים] רוחב באורך חמשים אמה. ומקום המעמד הוא שהיו עושים שבעה מעמדות שבעה מושבות כשהיו חוזרין מלקבור המת, כנגד שבעה הבלים שבתחלת ספר קהלת:

ח **המקבל מחבירו.** בקבולת שיחפור לו קבר:

ארבע אמות. רוחב, ושש באורך:

שמונה כוכין. שמונה קברים:

שלש מכאן ושלש מכאן. לשני צדדין של אורך המערה. ושתים כנגד הנכנס למערה. וכל קבר וקבר ארבע אמות אורך ורוחב ששה טפחים ורום שבעה. נמצא בין כל קבר וקבר שמן הצדדים אמה ומחצה. ובין השנים שמכנגד שתי אמות:

הכל לפי הסלע. אם המקום קשה אין המקבל חייב לחפור אלא שש אמות באורך וארבע ברוחב כדברי ת״ק. ואם המקום רך ותיחוח חייב המקבל לחפור שש על שמונה כדברי רבי שמעון. והלכה כת״ק:

פרק ז

א **האומר לחבירו בית כור עפר.** מדת בית כור הוא חמשה ושבעים אלף אמה. שחצר המשכן היה בית סאתים, והיה מאה על חמשים, וכור שלשים סאין:

עפר. הראוי לזריעה משמע. אבל אם אמר בית כור סתם, או בית כור קרקע, אפילו היה כולו סלעים הגיעו, דשמא לבנות בית או למשטח ביה פירי בעי ליה:

נקעים. בקעים עמוקים או סלעים גבוהים עשרה. וכגון שרחבים ארבע על ארבע דהוי מקום חשוב:

אין נמדדין עמה. וצריך שיתן לו בית כור שלם מקרקע חלק. שאין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד ויראו לו כשנים ושלשה מקומות:

כבית כור. משמע כמו שהיא בין סלעים בין עפר:

ב **מדה בחבל.** כלומר בצמצום אני מוכר לך שדה זו שיש בה בית כור עפר כמו שמודדים במדת החבל לא פחות ולא יותר:

פיחת כל שהוא. שלא היה באותו שדה בית כור שלם, המקח קיים, וינכה המוכר כפי הפחת:

הותיר. קרקע כל שהו על בית כור, יחזיר למוכר הקרקע שהותיר או דמי הקרקע, כדמפרש ואזיל:

אם אמר לו. מוכר ללוקח, בית כור עפר אני מוכר לך הן חסר הן יתר, בכך וכך דמים, ולא אמר לו מדה בחבל:

אפילו פיחת או הותיר רובע קב. לכל סאה דהיינו שלשים רביעיות לבית כור, הגיעו. ומדתני תנא אפילו פיחת רובע לסאה, ולא תני אפילו פיחת שבעה קבין ומחצה לכור, שמעינן מינה דאפילו במכירה מועטת, כגון בית סאה אני מוכר לך הן חסר הן יתר, אם פיחת רובע או הוסיף רובע, הגיעו. ואם אמר בית כור סתם, סתמא נמי כהן חסר הן יתר דמי:

יותר מכאן. יותר מרובע לכל סאה אם הותיר, יעשה חשבון, יחשוב כמה הותיר על בית כור וכמה שוין לפי חשבון שמכר את בית כור:

ולמה אמרו יחזיר לו מעות. שמן הדין אין להחזיר לו אלא קרקע שהרי לא קנה הלוקח אלא בית כור בלבד. ולא תקנו חכמים שיתן לו מעות כנגד זה היתר, אלא לייפות כחו של מוכר שלא יפסיד אותו קרקע מועט דלא חזי ליה למידי:

שאם שייר. בבית כור שדה בית תשעה קבין דהשתא חזי ליה האי קרקע, כדאמרינן דף י״א, דבית תשעה קבין חשוב להיות נקרא שדה, אז אין מחזיר לו מעות, אלא המוכר נוטל את הקרקע שלו. ושמעינן ממתניתין דשבעת קבין ומחצה לכור שהוא רובע הקב לכל סאה, הוי מחילה. משבעה קבין ומחצה עד תשעה קבין ולא עד בכלל, יעשה חשבון. תשעה קבין או יותר, יחזיר קרקע:

ולא את הרובע. הכי קאמר, היכא דאמרן יעשה חשבון או יחזיר קרקע, לא את המותר בלבד הוא מחזיר אלא גם כל השלשים רביעיות של בית כור היתרים הוא מחזיר, דכיון דאיכא קרקע חשוב בין הכל, לא מחיל מידי:

ג **מדה בחבל וכו׳** האומר לחבירו שתי לשונות הללו הסותרים זה את זה, מדה בחבל דמשמע בצימצום, הן חסר הן יתר דמשמע דלא קפיד על מעט פחות או יותר. ביטל לשון אחרון שהוא הן חסר הן יתר, את לשון ראשון שהוא מדה בחבל. ואפילו פיחת רובע לסאה או הותיר רובע לסאה, הגיעו:

דברי בן ננס. דסבירא ליה תפוס לשון אחרון. ופליגי רבנן עליה, ואמרי הלך אחר פחות שבלשונות, בין ראשון בין אחרון. דמספקא להו אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ונוטל הלוקח כפחות שבשיעורין. והלכה כחכמים:

בסימניו ובמצריו. אמר לו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנים והמצרים האלה:

הכי גרסינן פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה. והכי פירושא, אם פיחת מן הבית כור שתות וכ״ש פחות משתות, הגיעו. אבל יותר על שתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל, ינכה:

ד **משמנין ביניהן.** רואין המקום השמן שבשדה זו ונוטל אותו המוכר. דיד לוקח על התחתונה. וכנגדו נותן ללוקח מן המקום הגרוע כמו ששוה המקום השמן שנטל המוכר. דכי קאמר ליה חצי שדה אני מוכר לך, כדי דמי חצי שדה קאמר ליה. ואם היתה בת מאה אמה במאה דינרין, ויש בה שלשים אמה מקום שמן ששוה חמשים דינרין, נוטלו המוכר, ונותן ללוקח שבעים אמה מן הגרוע בחמשים דינרין. ונפקא מינה, דרוצה אדם בקב עידית משני קבין זיבורית, ואע״פ שדמי שניהן שוין:

חציה שבדרום אני מוכר לך. אין שמין כל השדה כההיא דרישא, אלא שמין כמה שוה חצי השדה שבדרום בין טוב ובין רע, וכנגד מה ששוה חציה שבדרום נותן לו מוכר ללוקח בכל רוח שירצה מן הגרוע שיש לו. דיד לוקח על התחתונה, ושמא הכי קאמר ליה. מה ששוה חצי שבדרום אני מוכר לך בקרקע שלי בכל מקום שארצה:

ומקבל עליו. הלוקח, לתת מקום בחצי שדה זה שקנה לעשות גדר, וחריץ ובן חריץ, תרווייהו אחורי הגדר מבחוץ, כדי שלא תהא חיה קופצת ונכנסת בשדה. דאי עביד חריץ ולא עביד בן חריץ, איידי דחריץ רווח נכנסת בתוכו וקופצת למעלה על שפתו השני. ואי עביד בן חריץ ולא עביד חריץ, איידי דקטין קיימא אשפתא וקפצא. וכמה בין חריץ לבין בן חריץ, טפח:

פרק ח

א **יש נוחלין.** יש קרובים שנוחלין את קרוביהם כשהם מתים. ואף כשמתים הם, מנחילין להם את ממונם:

האב את הבנים. דכתיב (במדבר כ״ז) איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, במקום בת אתה מעביר נחלה מאב, ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין:

והבנים את האב. דכתיב איש כי ימות ובן אין לו, הא יש לו בן, בן קודם:

והאחין מן האב. דכתיב (שם) ממשפחתו וירש אותה, ומשפחת אב קרויה משפחה דכתיב (שם א) למשפחותם לבית אבותם:

האיש את אמו. דכתיב (במדבר כ״ז) וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל, היאך בת יורשת שני מטות. אלא זו שאביה משבט אחד ואמה משבט אחר וירשתן. ומדכתיב מטות, הקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב בן קודם לבת, אף מטה האם בן קודם לבת:

והאיש את אשתו. דכתיב שארו, זו אשתו. וקרינן הכי, ונתתם את נחלת שארו לו, וגורעין ומוסיפין ודורשין. יכול אף היא תירשנו ת״ל וירש אותה, הוא יורש אותה ואין היא יורשת אותו:

ב **כל הקודם לנחלה. יוצאי יריכו קודמין.** ואם אין יוצאי יריכו קיימין, חזרה נחלתן אצל האב. כיצד, ראובן שמת, חנוך ופלוא חצרון וכרמי [בניו] יורשין אותו. ואם מת אחד מן הבנים קודם ראובן, וההוא בן הניח בן או בת [או בן בן או בת בן או בן בת או בת בת] עד מאה דורות, יירש במקום אביו בנכסי אביו ראובן, ויטול כאחד מבני ראובן. ואם אין לראובן בנים ולא בני בנים ואף לא בנות בנים, אז יורשות בנות ראובן את ראובן. ואם אין לראובן בנות ולא בני בנות ולא בנות בנות עד סוף כל הדורות, אז יירש יעקב את ראובן בנו. ואם אין יעקב קיים, יירשו את ראובן אחיו בני אביו, שמעון לוי ויהודה [יוסף ובנימין] וכו׳. ואם אינן קיימין ירשו את ראובן בני שמעון ולוי וכו׳. ואם אין להם בנים ולא בני בנים יירשו בנותיהן או בני בנותיהן או בנות בנותיהן. דבכל מקום הזכר ויורשיו קודמין לנקבה. ואם מתו אחיו של ראובן בלא זרע או שלא היה לו אח מעולם, תירשנו אחותו דינה בת יעקב או בניה או בני בניה [או בנותיה ובנות בנותיה] עד סוף העולם. ואם אין לראובן אחות ולא זרע אחות, תחזור ירושתו לאבי אביו דהיינו ליצחק. ואם אין יצחק קיים, תחזור ירושת ראובן לעשו בן יצחק, שהוא אחי אביו של ראובן. ואם אין עשו קיים, תחזור ירושת ראובן לאליפז בן עשו או לבניו ולבני בניו או לבנותיו ולבנות בנותיו עד סוף כל הדורות. ואם אין אחים לאביו של ראובן ולא מבני בניהן, תחזור ירושת ראובן לאחות אביו או לבניה ולבני בניה או לבנותיה על הסדר שאמרנו. ואם אין לאביו של ראובן לא אחים ולא בני אחים ולא אחות ולא בני אחות, תחזור ירושת ראובן לאברהם אבי אביו. וכן לעולם עד אדם הראשון:

האב קודם. לעולם לאחי האב ולבניהם, [ואחי האב קודמים לאחות האב], ואחי האב ואחות האב קודמים [לאבי האב. ואבי האב קודם לאחי אבי האב. ואחי אבי האב ואף אחותו קודמין] לאבי אבי האב. וכן לעולם:

ג **נטלו שלשה חלקים בנחלה.** בנחלת ארץ ישראל. וסבר האי תנא ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, דכתיב (במדבר כ״ו:נ״ה) לשמות מטות אבותם ינחלו. וצלפחד וחפר אביו שניהם נטלו חלק בארץ, שמיוצאי מצרים היו שניהם. ונטלו בנות צלפחד חלק אביהם שהיה מגיע לו בארץ, וחלק המגיע לו מירושת חפר אביו, וחלק בכורתו שהיה בכור ונוטל פי שנים. ואע״פ שעדיין לא ירשו את הארץ ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא לאחר מיתה, ארץ ישראל מוחזקת היתה:

ד **אחד הבן ואחד הבת בנחלה.** הכי קאמר, אחד הבן ואחד הבת שוין בירושת נכסי האם כבירושת נכסי האב, ואין הפרש בין ירושת נכסי האם לירושת נכסי האב, אלא שהבכור נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם:

ה **לא אמר כלום.** ואין יכול לסלקו מן הירושה אלא על ידי שיתן במתנה נכסיו לשאר בניו:

על פיו. משום דמצווה מחמת מיתה, ושכיב מרע דבריו ככתובים וכמסורים ואינו צריך קנין. משום הכי תני על פיו:

והשוה להן את הבכור. בלשון מתנה:

דבריו קיימין. ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה:

ואם אמר משום ירושה. ואם ריבה לאחד ומיעט לאחד בתורת ירושה, שאמר פלוני בני יירש שדה בית כור, ופלוני [בני] יירש שדה בית לתך, ועל בנו בכור אמר שיירש כשל חבירו, לא אמר כלום, מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה:

כתב בין בתחלה וכו׳ תנתן שדה פלונית לפלוני ויירשנה, זהו בתחלה. יירשנה ותנתן לו, זו היא בסוף. יירש שדה פלונית ותנתן לו ויירשנה, זו היא מתנה באמצע:

אם אמר על מי שראוי ליורשו. כגון על בן בין הבנים. ועל בת בין הבנות, פלוני יירשני:

דבריו קיימין. דכתיב (דברים כ״א:ט״ז) והיה ביום הנחילו את בניו, התורה נתנה רשות לאב להנחיל לבנים למי שירצה. ומודה רבי יוחנן דעל אח במקום בת ועל בת במקום בן, לא אמר כלום, שאין הבת ראויה לירש במקום בן, ולא האח במקום בת. וכן מודה רבי יוחנן שאם השוה את הבכור לבנים לא אמר כלום, דכתיב (שם) לא יוכל לבכר וכו׳. והלכה כר׳ יוחנן בן ברוקה:

אין רוח חכמים נוחה הימנו. אין לחכמים נחת רוח במעשיו, ואפילו אין בניו נוהגים כשורה, דלמא נפיק מינייהו זרעא מעליא. ואין הלכה כר״ש בן גמליאל:

ו **זה בני נאמן.** ליורשו ולפטור את אשתו מן היבום:

זה אחי אינו נאמן. להורישו עם אחיו, שהרי אינן מכירים אותו:

ונוטל עמו בחלקו. כגון אם הם שני אחים לבד הספק, ויש להם לחלק שלש שדות, זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה, וזה שמעיד על הספק שהוא אחיו, נותן לו חצי השדה, והאחר אינו נותן לו כלום, דאמר ליה הבא ראיה ושקול:

מת. הספק:

יחזרו. אותן הנכסים שנתן לו אחיו:

למקומן. כלומר למי שנתנם לו. אבל שאר אחים אין יורשים עמו:

נפלו לו. לספק:

נכסים ממקום אחר. בחייו. או קנה נכסים ועכשיו מת:

יורשו אחיו. של זה שהיה מעיד שהוא אחיו:

עמו. דהא קא מודי להו שאחיהם הוא. והני מילי בדלא כפרו שאר האחין לומר ודאי שאינו אחיהן, אלא טוענים שאינן מכירים אותו. אבל אם כפרו בו שאינו אחיהם, לא יירשנו אלא זה שהעיד לו בלבד:

דייתיקי. צוואת שכיב מרע. ולשון דייתיקי דא תהא למיקם ולמיהוי:

קשורה על יריכו. דליכא למימר אחר כתבה ונתנה שם, אפילו הכי הרי זו אינה כלום, שהרי לא גמר להקנות אלא בקבלת השטר ואין שטר לאחר מיתה:

ז **צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה.** דמשמע גוף הקרקע יהא קנוי לך מהיום ולא תאכל הפירות עד לאחר מיתה. ואם לא כתב מהיום, לא נתן לו כלום, דאין מתנה לאחר מיתה:

אינו צריך. לכתוב מהיום. דכיון שכתב בשטר בכך וכך בשבת אמר לנו פלוני הוו עלי עדים, זמנו של שטר מוכיח עליו שמאותו היום התחילה המתנה, דאי לא תימא הכי, זמן שנכתב בשטר למה נכתב. והלכה כרבי יוסי:

לאחר מותו. מהיום ולאחר מיתה:

האב אינו יכול למכור. בלא הבן. שהגוף קנוי לבן:

והבן אינו יכול למכור. בלא האב. שהפירות קנויין לאב:

מכר האב. סתמא מכורים הפירות ללוקח, עד שימות האב:

מכר הבן. בחיי האב אין ללוקח פירות עד שימות האב:

האב. שכתב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה:

תולש ומאכיל הפירות למי שירצה בחייו. אבל מה שהניח במחובר בשעת מיתה אע״פ שעומד ליתלש הרי הן של בנו מקבל המתנה. אבל הכותב נכסיו לאחר, אפילו מה שהניח במחובר לקרקע בשעת מיתתו הרי הוא של יורשים, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו יותר מאחר:

מתפרנסין. לבוש וכסות. לפי שפרנסת הגדולים מרובה מפרנסת הקטנים:

ניזונים. אכילה ושתיה. לפי שמזונות הקטנים מרובים משל גדולים, שאוכלים פעמים רבות ומפזרים, לפיכך הקטנים מעכבים על הגדולים מלהתפרנס

מתפוסת הבית, והגדולים מעכבין על הקטנים מליזון, אלא יתפרנס ויזון כל אחד מחלקו:

נשאו גדולים. ועשו צרכי חופה מתפוסת הבית לאחר מיתת אביהם:

ישאו גם הקטנים. מתפוסת הבית:

ואם אמרו הקטנים. לאחר מיתת אביהם, הרי אנו נושאים כדרך שנשאתם אתם בחיי אבינו:

אין שומעין להם. אלא מה שנתן להם אביהם בחייו, נתן:

ח **הניח בנות.** ולא בנים:

שהבנות ניזונות מן הבנים. בתנאי כתובה. ואין בנות קטנות ניזונות מן הגדולות. דבמקום שאין בנים יורשים אין הבנות אוכלות בתנאי כתובה, אלא חולקות בשוה וכל אחת נזונת משלה:

פרק ט

א **מי שמת.** שהנכסים מרובים. כדי שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות:

שהנכסים מועטין. שאין בהם כשיעור זה:

בשביל שאני זכר הפסדתי. בתמיהה. אלא לא אפסיד וניזון כולנו יחד. ואין הלכה כאדמון. ועשו אלמנה אצל הבת בנכסים מועטים, כבת אצל האחין, מה בת אצל האחין הבת ניזונת והבנים ישאלו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת האלמנה ניזונת והבת תשאל על הפתחים:

ב **וטומטום.** ספק זכר ספק נקבה:

הזכרים דוחין אותו אצל הנקבות. דאמרי ליה אייתי ראיה דזכר את ושקול:

הנקבות דוחות אותו אצל הזכרים. דאמרי ליה אייתי ראיה דנקבה את ותיזון עמנו:

ילדה זכר נוטל מנה. ואע״ג דקיימא לן המזכה לעובר לא קנה, הכא בשכיב מרע שזכה לבנו קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו:

ילדה זכר ונקבה. תאומים יחד:

ילדה טומטום אינו נוטל. האי מתניתין אדחיא לה, והלכתא שטומטום נוטל כפחות שבשניהם:

יורש את הכל. דלא תימא בריה בפני עצמה הוא ולאו בר ירושה הוא, קמשמע לן:

ג **השביחו גדולים את הנכסים.** בעודן בתפוסת הבית:

השביחו לאמצע. והני מילי כששבחו הנכסים מחמת נכסים עצמן, שלא הוציאו משלהן כלום אלא מנכסי אביהן שכרו פועלים והשביחו הנכסים מחמת עצמן. אבל אם חפרו ונטעו והוציאו משלהן, מה שהשביחו השביחו לעצמן:

וכן האשה שהשביחה. בגמרא מוקמינן לה באשה יורשת. כגון שנשא ראובן את בת שמעון אחיו, ומת בלא בנים, ובנות שמעון אחיו יורשות אותו, נמצאת אשתו שהיא בת שמעון אחיו יורשת אותו עם שאר אחיותיה, וסלקא דעתך אמינא דבההיא הנאה דנפיק עלה קלא ששולטת ומשבחת, אפילו כי אמרה ראו מה הניח לי בעלי וכו׳ אפילו הכי מחלה ורוצה שיהיה השבח לאמצע, קמשמע לן דהשביחה לעצמה:

ד **שנפל אחד מהן לאומנות.** לעבודת המלך. שכן מנהג המלך להעמיד מכל בתי העיר אדם אחד למוכס חדש אחד או שני חדשים:

נפל לאמצע. כל הריוח. מפני שמחמת אביהם באת לו. אבל אם מחמת עצמו, מפני חריפותו וחשיבותו וחכמתו נלקח לעבודת המלך, מה שהרויח הרויח לעצמו:

חלה ונתרפא. אם חלה באונס כלומר שלא פשע הוא בעצמו, מתרפא מן האמצע. אבל אם חלה מצנים פחים וכיוצא בהם, דכתיב בהו (משלי כ״ב:ה׳) שומר נפשו ירחק מהם, בהא אמרינן במתניתין דאינו מתרפא אלא משל עצמו:

שושבינות. דרך שושבינות נוטל סעודה ודורון לחופה ואוכל עמו, וזה חוזר ועושה כן לזה גם כן כשישא אשה. ואם שלח האב שושבינות בסתם על יד אחד מבניו וחזרה השושבינות אחר כך לאחר שמת האב, חזרה לאמצע, מפני שהיא כמלוה, שהרי נגבית בבית דין, שיכול המוליך שושבינות לחבירו לחזור ולתבוע ממנו בבית דין שיתן לו שושבינות כדרך שנתן לו. והוא שיהיו נשואי השני כנשואי הראשון, אם בתולה בתולה, ואם אלמנה אלמנה, ואם פרהסיא פרהסיא, ואם בצנעא בצנעא. שיכול השני לומר לראשון, איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי:

אבל השולח לחבירו כדי יין וכדי שמן. בלא חופה. או אי נמי בחופה ואינו הולך לאכול עמו, אין זו שושבינות אלא מתנה, ואינה נגבית בב״ד:

ה **השולח סבלונות.** מנהג חתנים למחרת הקידושין שולחין לבית הארוסה תכשיטים ומיני מגדנות וכדי יין וכדי שמן, ופעמים הולך החתן ואוכל שם:

אינן נגבין. אם מת הוא או מתה היא או שבא לגרשה. דמחמת חבת שמחת אכילה מחל. ודוקא שאכל בדינר, אבל אכל פחות מדינר לא מחל וגובה הסבלונות:

שלח סבלונות מרובים. ואפילו מועטים, אם פירש על מנת שיבואו עמה לבית בעלה הרי אלו נגבין. ואורחא דמלתא נקט, שדרך הסבלונות ששולחין כדי שיבואו לבית בעלה להיות מרובין, ואותן ששולחין כדי שתתקשט בהן בבית אביה דרכן להיות מועטין:

ו **ושייר קרקע כל שהוא.** והוא הדין אם שייר לעצמו מטלטלין, מתנתו מתנה, ואם עמד אינו חוזר. והוא שקנו מידו על אותו מתנה, דמתנת שכיב מרע במקצת בעי קנין בין עמד בין לא עמד. ואם לא קנו מידו לא קנה מקבל המתנה אפילו מת השכיב מרע. ודוקא כשבא להקנות המתנה מחיים. אבל אם אמר יתנו לפלוני כך וכך אחר מותו אינו צריך קנין, ואפילו שייר לעצמו. ושכיב מרע שבא ליתן מתנה מחיים, אם לא שייר לעצמו כלום ועמד, חוזר ואפילו קנו מידו. ומצוה מחמת מיתה דשמענא ליה דקאמר וי ליה דמיית, לעולם חוזר, בין שייר בין לא שייר, ואפילו קנו מידו. ואם מת, קנה מקבל המתנה ואפילו בלא קנין:

לא כתב בה שכיב מרע. כד קציר ורמי בערסיה. ואף לא לשון מתנת בריא, כד הלך על רגלוהי בשוקא. ולא שייר כלום:

הוא אומר שכיב מרע הייתי. וחוזרני בי. והלה אומר בריא היית ולא תחזור:

צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע. דבתר השתא אזלינן, דהאידנא בריא הוא, ועליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע בשעת המתנה:

וחכמים אומרים. לא אזלינן בתר השתא אלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, ומקבל המתנה שבא להוציא מיד הנותן שהוא מוחזק, עליו להביא ראיה ועדים שבריא היה באותה שעה. והלכה כחכמים:

ז **ר׳ אליעזר אומר אחד בריא ואחד מסוכן.** ר׳ אליעזר לית ליה דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו, ואפילו מצוה מחמת מיתה סבירא ליה דאין מתנתו מתנה אלא בקנין, כמתנת בריא. ואין הלכה כרבי אליעזר:

כבינתי. תרגום רדידים כבינתא:

תקברם אמם. כלומר אין מביאין ראיה מהם שרשעים היו וקנסא קנסו רבנן לבנים לקיים לבת מתנת אמן, אע״פ שלא היה מן הדין:

אבל לא בחול. אם חילק השכיב מרע נכסיו בחול:

קל וחומר בחול. וכן הלכה דבין בחול בין בשבת דברי שכיב מרע ככתיבי וכמסירי דמו, ואין צריך קנין. ואם שאל שיקנו מידו, קונים ממנו בין בחול בין בשבת כדי שלא תטרף דעתו עליו:

ח **יורשי האב אומרים הבן מת ראשון.** ואין בעל חוב יכול להפרע מנכסים אלו שהרי לא זכה בהן הבן מעולם:

ובעלי החוב אומרים האב מת ראשון. ונפלו הנכסים שעה אחת לפני הבן. והם משועבדים לכתובת אשה ובעלי חוב:

בית שמאי אומרים יחלוקו. דקסברי בית שמאי שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ויורשי האב ובעלי חוב תרווייהו מוחזקים הוו, לפיכך יחלוקו:

ובית הלל אומרים. הנכסים בחזקת יורשים וכמוחזקים דמו ובעל חוב בא להוציא מידם ועליו להביא ראיה שהאב מת תחילה:

ט **האשה מתה תחילה.** ואין ליורשי האשה כלום, שהרי הבעל מת אחרון וירש את אשתו:

נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן. ולא פירשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה, אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותן עליו, הלכך נכסי צאן ברזל יחלוקו:

וכתובת אשה. שהם מנה מאתים ותוספת, נשארים בחזקת יורשי הבעל:

ונכסים הנכנסים ויוצאים עמה. הם נכסי מלוג. שבשעה שהיא נכנסת נכנסים עמה וכשהיא יוצאת יוצאים עמה. אם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה. אלו הם בחזקת יורשי האשה. נמצאו יורשי האשה נוטלים כל נכסי מלוג וחצי נכסי צאן ברזל:

י **נפל הבית עליו ועל אמו.** ואין לה בן אחר אלא זה. יורשי הבן אומרים האשה מתה תחלה וירש הבן נכסיה ואנו יורשים הבן. ויורשי האשה ממשפחת בית אביה אומרים הבן מת תחלה ואנו יורשים את האשה:

אלו ואלו מודים. ב״ש וב״ה שיחלוקו. דכיון ששניהם באים מכח ירושה הוי ספק וספק ויחלוקו. ולא דמי לנפל הבית עליו ועל אשתו, דהתם יש שני מיני נכסים, יש שהבעל מוחזק ויש שהאשה מוחזקת, אבל הכא הכל בחזקת האשה כיון שהיתה אלמנה, ושניהם באים מכח ירושה לירש הכל, הלכך יחלוקו:

מודה אני בזה. דלדברי בית הלל הכא נמי אמרינן נכסים בחזקתן, בחזקת יורשיה מן האב, שהרי בחייה משמת בעלה אחר שבט אביה היא מתיחסת, וממונה נמי בחייה היה בחזקת שבט אביה. הלכך יורשיה מן האב יורשים אותה. והלכה כרבי עקיבא:

על החלוקין אנו מצטערין. כלומר, על מחלוקת דלעיל דב״ש וב״ה אנו מצטערים שלא השוו דעתן, ואתה אומר שגם בזה חלוקין ובאת לחלוק על תנא קמא שאומר שהם שוין:

פרק י

א **גט פשוט.** שטר פשוט, כעין שלנו שאינן תפורים ומקושרין. וכל שטר קרוי גט:

עדיו מתוכו. מבפנים כעין שאנו עושים:

מקושר מאחוריו. כותב שטה אחת או שתים וכורכן על החלק ותופר, ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ, וחוזר וכותב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק, וחותם עד שני על הכרך מבחוץ, וכן עד שלישי. ותקנו רבנן גט מקושר, משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולין להחזירן, והתקינו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה, שמא בתוך כך יתפייס. וכשם שתיקנו מקושר בגט, כך תיקנו בשאר שטרות, שלא חילקו חכמים:

שניהם פסולין. שלא נעשו כתיקון חכמים:

שיכול לעשותו פשוט. שאם יקרע התפירות ויפתח השטר יהיה פשוט:

רשב״ג אומר הכל כמנהג המדינה. פלוגתא דתנא קמא ורבן שמעון בן גמליאל באתרא דנהיגי בפשוט ובמקושר ואמר ליה עבד לי מקושר ואזיל ועבד ליה פשוט, או פשוט ועבד ליה מקושר, ת״ק סבר מקפד קפיד ופסול. ורבן שמעון בן גמליאל סבר הואיל ומנהג המדינה בתרווייהו, לא קפיד וכשר. והלכה כת״ק:

ב **פשוט שכתוב בו עד אחד.** הכי קאמר, כשם שפשוט שכתוב בו עד אחד פסול מדאורייתא, כך מקושר שכתוב בו שני עדים פסול מדאורייתא:

אין לו אלא עשרים. ואע״ג דזוזים מאה, חמשה ועשרים סלעים הם, יד בעל השטר על התחתונה. והכי מפרשינן ליה לשטרא, מאה זוזים גרועים שאינם שוין אלא עשרים סלעים:

אין לו אלא מנה. עשרים וחמשה סלעים. דהכי מפרשינן לשטרא, מאה זוזין דאינון תלתין סלעים קלים וגרועים, שהם עשרים וחמשה מן הטובים:

ונמחק. שנמחק המנין שנכתב אחריו:

ומלמטה מאתים. כשכופל את דבריו בשטר:

הכל הולך אחר התחתון. ובלבד שלא יהיה כתוב בשטה אחרונה:

למה כותבין את העלין. הואיל ובסוף השטר חוזר וכופל, ואחריות ממון זה כך וכך קבלתי עלי:

ג **כותבין גט לאיש.** וחותמין, והוא יגרש מתי שירצה, ואע״פ שאין אשתו עמו. שהרי היא מתגרשת בע״כ:

ושובר לאשה. שהיא עושה לבעלה על כתובתה. דחוב הוא לה וזכות לבעלה, וזכין לאדם שלא בפניו:

ובלבד שיהא מכירן. שיהא הסופר והעדים מכירין האיש והאשה. בין בגט בין בשובר. שאם אינו מכירן, שמא יכתוב גט על שם אשת איש אחר ששמו כשמו ותוציא אותו הגט אשה שאינה מגורשת בו. וכן בשובר:

והלוה נותן שכר. ואפילו היא עסקא דפלגא מלוה ופלגא פקדון, אפילו הכי מקבל העיסקא הוא נותן כל השכר לסופר:

ד **שטרי אריסות.** היורד לקרקע לעבדה ולשמרה למחצה לשליש ולרביע:

קבלנות. בכך וכך כורין לשנה, בין עשתה בין לא עשתה:

שטרי בירורין. זה בורר לו אחד שידון לו וזה בורר לו אחד, וכותבין בכתב, פלוני בירר דיין פלוני וטענותיו כך וכך, כדי שלא יהיו חוזרים וטוענים:

כותבים שנים. לכל אחד מבעלי דינים שטר בפני עצמו שיהיו טענותיו סדורים בו. ואין הלכה כרשב״ג, אלא בשטר אחד כותבין טענות של שני בעלי דינים, ושפלוני בירר פלוני דיין שידון לו ופלוני בירר פלוני דיין אחר שידון לו:

ה **והשליש את שטרו.** המלוה והלוה מסרו השטר ביד שליש. שטורח היה להם לכתוב שובר וסמכו על השליש:

ר׳ יוסי אומר יתן. דסבירא ליה אסמכתא קניא. המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה לו דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים וכשהגיע

הזמן אינו יכול לקיים, זו קרויה אסמכתא ולדברי ר׳ יוסי קניא. ולענין פסק הלכה, אסמכתא לא קניא, אלא א״כ קנו מידו בב״ד חשוב, והתפיס זכיותיו באותו ב״ד שמסר שטרותיו וראיותיו, ואמר אי לא אתינא מכאן ועד שלשים יום ליבטלן זכיותי. ורבותי מפרשים שכל בית דין שבקיאים ויודעים בדיני אסמכתא נקראים בית דין חשוב לענין זה. אבל הרמב״ם אומר שאין בית דין חשוב אלא ב״ד הסמוך בארץ ישראל:

ו **מי שנמחק שטר חובו.** ויש עדים שראו כשנמחק מעצמו או נטשטש על ידי מים:

מעמיד עליו עדים. שיודעים מאימתי נכתב ומה היה כתוב בו, והן עושין לו קיום בפני בית דין וכותבין לו כל מה שהיה כתוב באותו שטר:

יחליף. יקרע אותו שטר ויכתבו לו אחר כפי החשבון הנשאר:

נמצא זה. הלוה צריך לשמור שוברו מן העכברים, שאם יאבד יגבה המלוה את כל חובו:

אמר רבי יוסי וכן יפה לו. למלוה, שיהא הלוה צריך לשמור שוברו וימהר לפרוע לו, ולא ירע כחו של מלוה לכתוב שטר אחר, שהיה זמן חובו מוקדם וישוב עתה מאוחר ולא יוכל לטרוף לקוחות אלא מזמן השטר השני. והלכה כרבי יוסי שכותבין שובר:

ז **קח לך עבדים.** שיחממו לך המרחץ. דכמו שהניחה אבינו כן תהיה לעולם. ואע״ג דאית לן בפ״ק דבמידי דלית בה דין חלוקה יכול למימר גוד או אגוד, כלומר מכור לי חלקך או אני אמכור לך חלקי, שאני הכא, שאין העני יכול לומר אגוד, שאין לו במה לקנות:

אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה. דכל אחד מהם יכול לטעון זה השטר שבידך אני החזרתי לך כשפרעת לי המעות שהלויתיך:

ולא אחר יכול להוציא שטר חוב עליהם. דכל אחד מצי מדחי ליה לגבי חבריה:

ישלשו. יכתוב שם אבי אביו:

ואם היו משולשים. ששמותן ושמות אבותיהן ואבות אבותיהן שווין:

יכתבו סימן. פלוני. שהוא גיחור או ארוך או גוץ. ואם הן שוין בסימנין, יכתבו כהן, אם אחד כהן ואחד ישראל:

נמצא. ללוה אחד שם שתי שטרות משתי הלואות שלוה ממנו:

הקטן אינו פרוע. דשטר אחד בין שטרותיו קאמר, ולא שנים:

לא יפרע מן הערב. תחלה, עד שיתבע את הלוה לדין ויחייבו אותו בית דין, ואם אין לו מה לשלם אז יפרע מן הערב:

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם יש נכסים ללוה. לא יפרע מן הערב. לאו מכלל דתנא קמא סבר אפילו אם יש נכסים ללוה יפרע מן הערב, אלא מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב, ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה, יפרע מן הערב. במה דברים אמורים כשאין נכסים ללוה, אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב. וקבלן, אע״פ שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן. רשב״ג אומר אחד ערב ואחד קבלן אם יש נכסים ללוה לא יפרע מהן. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. ערב, הוא שאומר תן לו ואני ערב. קבלן, הוא שאומר תן לו ואני נותן לך:

הערב לאשה בכתובתה. ואין לבעל נכסים וצריך הערב לפרוע כתובתה, לא יפרע הכתובה עד שידירנה הבעל תחלה הנאה על דעת רבים, נדר שאין לו התרה, שלא יוכל להחזיר אותה, דחיישינן שמא דעתו להחזירה ולאכול כתובתה לאחר שתגבנה מן הערב. ולענין דינא, ערב דכתובה לא משתעבד ואינו חייב לפרוע, ואפילו אין לו נכסים לבעל. מאי טעמא, דמצוה עבד ולאו מידי חיסרה. ואי ערב כתובתא דבריה הוא, משתעבד, דאבא לגביה בריה שעבודי שעביד נפשיה. וקבלן דכתובה משתעבד ויכולה האשה שתתבע ממנו תחלה, ואפילו יש לו נכסים לבעל. והוא שידירנה הבעל הנאה תחלה על דעת רבים:

ח **המלוה את חבירו בשטר.** אף על פי שאין כתוב בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים, דקיימא לן אחריות טעות סופר הוא אם לא כתבו בשטר, והרי הוא כאילו נכתב:

הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו. ואין שם עדות אחר:

גובה מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים. דכיון דאין בו עדים לית ליה קלא ולא ידעי ביה לקוחות כי היכי דליזדהרו:

אחר חיתום שטרות. אחר שחתמו העדים בשטר, כתב אני פלוני בר פלוני ערב:

גובה. מן הערב, מבני חורין בלבד. דכיון דלא חתימי סהדי על הערבות הויא לה מלוה על פה:

אמר לו בן ננס וכו׳ דקסבר כל ערב שאחר מתן מעות לא הוי ערב, שלא על אמונת הערב והבטחתו הלוהו. ואע״פ שקילס ר׳ ישמעאל את בן ננס, הלכה כרבי ישמעאל. וערב דלאחר מתן מעות בעי קנין, ואי לא לא משתעבד. ושלפני מתן מעות לא בעי קנין: